

## Besvarande av remiss om kursplaner och kunskapskrav i grundskolan och motsvarande skolformer

### Sammanfattning

Skolinspektionen har tagit del av förslagen till kursplaner och kunskapskrav och konstaterar att det finns många fördelar med den nya kursplanestrukturen. Skolinspektionens yttrande koncentreras till de delar där vi anser att det finns behov av förtydliganden.

Skolinspektionen ser positivt på förslagen, men bedömer att sambanden mellan mål, centralt innehåll och kunskapskrav i vissa fall behöver tydliggöras ytterligare.

För ökad styreffekt behöver målen i de föreslagna kursplanerna tydliggöras. Målformuleringar på olika ställen i avsnittet "Syfte" bör undvikas eftersom det kan uppfattas som att det finns två målnivåer. Om avsikten med strecksatserna som avslutar avsnittet är att ange de långsiktiga målen för undervisningen i ämnet bör detta tydligt framgå.

Vidare är det önskvärt att det centrala innehållet – i de kursplaner där detta inte redan är gjort - disponeras så att kopplingen till målen för utbildningen tydligt framgår. I vissa ämnen finns det även anledning att se över det centrala innehållets omfattning och konventionsnivå.

När det gäller de nationella kunskapskraven bedömer Skolinspektionen att dessa behöver genomgå ytterligare bearbetningar för att kunna bidra till en ökad likvärdighet i bedömningen och betygssättningen av elevernas kunskaper.

### Skolinspektionens utgångspunkter

Skolinspektionen har i sitt remissvar huvudsakligen uppmärksammat de föreslagna kursplanernas ändamålsenlighet och styrförmåga i de perspektiv som myndighetens uppdrag anger, dvs. tillsyn och kvalitetsgranskning. Kursplanerna och kunskapskraven har därmed inte bedömts utifrån ett ämnesexpertperspektiv.

Utgångspunkter för Skolinspektionens granskning har varit huruvida de föreslagna kursplanerna är tillräckligt vägledande och styrande för planeringen och genomförandet av undervisningen samt huruvida de angivna kunskapskraven ger

lärarna tillräckligt stöd i sin bedömning av elevernas kunskapsutveckling och resultat. Därtill har Skolinspektionen vid sin genomgång beaktat huruvida kursplanerna och kunskapskraven är tydliga och lätta att förstå och tolka för rektorer och lärare och förståeliga för elever och föräldrar.

## Skolinspektionens synpunkter på kursplanerna

### Angående avsnittet "Syfte"

Av regeringens uppdrag (U2009/312/S) till Skolverket framgår följande:

*"Under ämnets syfte ska motiven anges till varför ämnet finns i respektive skolform, syftet med undervisningen i ämnet och vad kunskaperna ska leda till. Här ska också de långsiktiga målen för ämnet anges."(s.4)*

*"De långsiktiga målen ska ha en tydlig ämneskoppling och ange de kunskaper i ämnet som eleven ska utveckla."(s.4)*

Avsnittet "Syfte" i de föreslagna kursplanerna kan indelas i tre underavdelningar; en inledande motiveringstext, en löpande text som bl.a. beskriver det övergripande syftet med undervisningen i ämnet samt avslutande strecksatser där det anges vilka förmågor som undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla.

Dispositionen i de föreslagna kursplanerna svarar i princip mot uppdraget, även om det inte explicit anges vilka de långsiktiga målen är och målen inte heller uttrycks i termer av vilka *kunskaper* i ämnet eleven ska utveckla.

När det gäller den löpande texten har Skolinspektionen noterat att innehållet varierar mellan de olika kursplanerna. Variationen rör framför allt två aspekter.

Den första gäller huruvida texten, förutom att ange det övergripande syftet med undervisningen, beskriver vad kunskaperna ska leda till eller istället anger vilka kunskaper eleverna ska utveckla. I vissa ämnen har man i den löpande texten så gott som uteslutande hållit sig till det försträmda. Denna typ av skrivningar återfinns exempelvis i de naturorienterade ämnena, musik och historia:

*"Genom fysikundervisningen ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer för rör energi, teknik och samhälle"*

*"Undervisningen i musik ska ge eleverna rika möjligheter att tillägna sig musik som uttrycksform och kommunikationsmedel".*

*"Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en utvecklad nutidsförståelse".*

I flertalet kursplaner innehåller dock den löpande texten även direkta angivelser av kunskaper som eleverna är tänkta att utveckla:

*"Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om matematikens historia samt kunskaper om matematik i olika kulturer".*

*"Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur kön, sexualitet och relationer diskuteras och behandlas i religioner och livsåskådningar".*

*"Bildundervisningen ska även bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om bilder i olika kulturer, både historiskt och i nutid".*

Den andra aspekten handlar om sambandet mellan den löpande texten och de strecksatser som avslutar avsnittet. I några kursplaner har den löpande texten en tydlig koppling till de strecksatser som sedan följer, exempelvis i ämnet idrott och hälsa. Strecksatserna framstår i dessa fall som en sammanfattning.

Det är dock betydligt vanligare att kursplanerna i den löpande texten uttrycker kunskaper som eleven genom undervisningen ska utveckla och att dessa sedan inte återkommer i de följande strecksatserna. För läsaren uppstår därigenom en påtaglig osäkerhet. Utgör målen enbart de förmågor som anges i de avslutande strecksatserna eller inbegriper målen även de kunskaper som angetts i den löpande texten?

Mot bakgrund av att huvudsyftet med kursplanereformen är att öka styrförmågan genom tydligare mål och kunskapskrav anser Skolinspektionen att målen i de föreslagna kursplanerna behöver tydliggöras samt uttryckas på ett och samma ställe under rubriken "Syfte" i alla kursplaner. Målformuleringar på olika ställen i texten bör undvikas eftersom det kan uppfattas som att det finns två målnivåer. Om avsikten med strecksatserna som avslutar avsnittet är att ange de långsiktiga målen för undervisningen i ämnet bör detta tydligt framgå.

#### **Angående avsnittet "Centralt innehåll"**

Eftersom Skolinspektionen i sitt remissvar inte granskat kursplanerna utifrån ämnesaspekter avgränsas myndighetens synpunkter på det centrala innehållet till följande.

Skolinspektionen kan konstatera att det finns variationer mellan de olika kursplanerna i sättet att presentera det centrala innehållet som inte verkar ha sin förklaring i ämnens karaktär. I exempelvis ämnet idrott och hälsa har det centrala innehållet grupperats och rubricerats så att det återknyter till vart och ett av de mål som anges i strecksatserna som avslutar syftesavsnittet. Så är det inte i exempelvis hem- och konsumentkunskap, slöjd, bild och musik. Liknande skillnad finns mellan religionskunskap och övriga samhällsorienterande ämnen.

Det generella intrycket är att kopplingen mellan målen och det centrala innehållet framgår svagt i flera av de föreslagna kursplanerna. Därigenom finns det risk för att det blir otydligt för mottagarna att innehållet har valts ut för att eleverna ska kunna utveckla de önskade kunskaperna. Skolinspektionen anser att den modell som används i ämnena idrott och hälsa samt religionskunskap är att föredra.

Det finns även anledning att överväga omfattningen av – och därmed konkretionsnivån i – det centrala innehåll som anges i vissa kursplaner. I exempelvis ämnet svenska upptar avsnittet fem sidor, medan det i engelska begränsas till en och en halv sida. Trots de detaljerade listningar som görs i kursplanen i svenska – eller kanske just på grund av dessa – är det efter genomläsningen fortfarande oklart vad som utgör det centrala innehållet. Kursplanerna i exempelvis de naturorienterande ämnena lyckas bättre presentera det centrala innehållet på ett övergripande men ändå begripligt sätt, även om dispositionen i dessa kursplaner avviker från den ovan förordade.

### **Skolinspektionens synpunkter på kunskapskraven**

Skolinspektionens generella intryck är att de nationella kunskapskraven behöver genomgå ytterligare bearbetningar för att kunna bidra till en ökad likvärdighet i bedömningen och betygssättningen av elevernas kunskaper.

Skolinspektionen vill inför Skolverkets fortsatta arbete med att fastställa kunskapskrav framföra följande synpunkter.

#### **Koppling till målen**

Av propositionen 2008/09:87 "Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan" framgår att förhållandet mellan målen för utbildningen och kunskapskraven behöver förtydligas för att åstadkomma en bättre målstruktur, och därigenom en ökad måluppfyllelse (s.11).

Skolinspektionen bedömer att detta samband behöver förtydligas i förslaget.

Kunskapskraven bör utformas och disponeras på ett sådant sätt att de tydligt återanknyter till de mål som uttrycks i syftestextens strecksatser. Detta kan exempelvis åstadkommas genom att använda motsvarande underrubriker under vart och ett av de olika betygsstegen i de olika årskurserna.

#### **Progression**

Skolinspektionen anser att det finns oklarheter beträffande nivåskillnaderna mellan de föreslagna kunskapskraven. Det handlar såväl om nivåskillnaderna mellan årskurs 6 och 9 som mellan de olika betygsstegen.

I exempelvis ämnet hem- och konsumentkunskap anges bl.a. följande kunskapskrav för betyget C i årskurs 6:

*"Eleven beskriver skillnaden mellan information och reklam samt jämför produkter, livsmedel och måltider och ger exempel på hur val och handlingar påverkar hälsa, ekonomi och miljö".*

För betyget C i årskurs 9 anges följande:

*"Eleven granskar information och reklam och förklarar hur fakta kan bidra till övervägda beslut samt hur olika val påverkar hushållets ekonomi, miljö och hälsa".*

För läsaren kan det vara svårt att se att skillnaden är så stor att den motiverar tre års studier. Liknande exempel finns i flera ämnen.

När det gäller relationen mellan olika betygssteg i en och samma årskurs bedömer Skolinspektionen att det i flertalet ämnen även i detta avseende saknas en tillräckligt tydlig progression.

I exempelvis kunskapskraven för betyget E i engelska i årskurs 9 anges att eleven ska visa sin förståelse bland annat genom att *"med viss säkerhet återberätta och beskriva enklare sammanhang i innehållet"*. För betyget C ska eleven *"med säkerhet beskriva sammanhang i innehållet"*. Betänkas bör att betyget D motsvarar en nivå mellan dessa betygssteg.

Skolinspektionen finner det angeläget att nivåskillnaderna i de föreslagna kunskapskraven förtydligas, såväl mellan årskurserna som mellan de olika betygsstegen inom en och samma årskurs.

Under förutsättning att detta åtgärdas kan den förklarande text som inleder kunskapskraven i de flesta ämnen med fördel lyftas ut och läggas i ett kommentarmaterial. Om Skolverket bedömer att texten ska kvarstå bör den återfinnas som en inledning till kunskapskraven i samtliga ämnen.

### **Tolkningsutrymme**

Av regeringens uppdrag (U2009/312/S) till Skolverket framgår följande:

*"De samlade läroplanerna ska genomsyras av större konkretion och precision än nuvarande. Ett tydligt och begripligt språk ska eftersträvas. Ett begränsat antal begrepp ska användas vid formuleringen av målen och kunskapskraven. Begreppsanvändningen ska vara konsekvent och enhetlig i fråga om kunskapsuttryck och kunskapsnivåer. Målen och kunskapskraven ska vara så tydligt och distinkt utformade så att de bidrar till en likvärdig bedömning."(s.2)*

Skolinspektionen har förståelse för att kunskapskraven i sin nuvarande version inte lever upp till detta, men vill ändå betona vikten av att tolkningsutrymmet i kunskapskraven minskas avsevärt.

Skillnaderna mellan exempelvis ett *"enkelt, begripligt språk"* och ett *"enkelt språk med visst sammanhang"* eller mellan *"kända marker"* och *"bekanta miljöer"* är så små att de är svåra att tolka och därmed lämnar ett alltför stort tolkningsutrymme.

En annan, möjligen allvarligare, aspekt av detta är att det inom de olika ämnena har gjorts olika försök att systematisera skillnaderna mellan de olika betygsstegen. I religionskunskap anges exempelvis att eleven för betyget E ska ha *"grundläggande kunskaper"* om bl.a. olika religioner. För betyget C ska eleven ha *"väsentliga kunskaper"* och för A *"omfattande och väsentliga kunskaper"*. Dessa uttryckssätt återfinns inte i kunskapskraven för andra ämnen. I ett annat samhällsorienterande ämne - historia -

har man valt en annan lösning. För betyget E ska eleven kunna berätta om "någon" person och central händelse i svensk och nordisk historia, medan det för betyget C krävs att eleven kan berätta om "några" personer och centrala händelser och för A "flera" personer och centrala händelser.

För att de nationella kunskapskraven ska fylla avsedd funktion - att bidra till ökad likvärdighet i bedömningen och betygssättningen av eleverna - finner Skolinspektionen det angeläget att det utarbetas en systematik för nivåangivelser av elevernas kunskaper som är gemensam för de olika ämnena. Därtill bör begreppsanvändningen generellt sett ses över för att minska tolkningsutrymmet i kunskapskraven.

### Läsbarhet

I regeringens uppdrag till Skolverket anges att:

*"Målen och kunskapskraven ska vidare kunna användas av lärare och skolledare. De ska också kunna förstås av föräldrar samt förklaras för och diskuteras med elever."(s.2)*

För att synliggöra skillnaderna mellan de olika betygsstegen – och därigenom öka kunskapskravens användbarhet - anser Skolinspektionen att det är önskvärt att kraven för ett lägre betyg inte återupprepas för de högre betygen. Med nuvarande utformning består skillnaderna mellan de olika kunskapsnivåerna ofta i att ett enda ord tillkommit eller ändrats i en mening, vilket gör dem svåra att upptäcka. Läsningen skulle underlättas avsevärt om endast det som tillkommer anges under de högre betygsstegen.

Kunskapskravens nuvarande utformning medför också att det blir upp till lärarna själva att göra omfattande bearbetningar för att skillnaderna mellan de olika betygsstegen ska kunna åskådliggöras för elever och föräldrar. Förutom att detta arbete är tidskrävande ökar även risken för bristande likvärdighet.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har även chefsjuristen Ingegärd Hilborn deltagit. Föredragande har varit undervisningsrådet Ingela Gullberg.

### På Skolinspektionens vägnar

Marie-Helén Ahnborg  
Inspektionsdirektör

Kjell Hedwall  
Avdelningschef